

35 jaar in dienst van de mensenrechten

LUC WALLEYN

We mogen advocaat Luc Walleyen gerust een geëngageerd man noemen. Hij stond mee aan de wieg van Advocaten Zonder Grenzen, en trok met die ngo naar Rwanda om daar genocideverdachten bij te staan. Dichter bij huis was hij een van de advocaten in het proces tegen het Vlaams Blok, nam hij de verdediging op zich van de familie van Semira Adamu en van de slachtoffers van Sabra en Shatila tegen Ariel Sharon, en doet hij nu voor het Internationaal Strafhof in Den Haag hetzelfde voor Congolese ex-kindsoldaten. Voor dat engagement krijgt hij begin maart 2010 de VRG-Alumniprijs van het VRG Leuven. Wij hebben zolang niet gewacht om met hem van gedachten te wisselen over internationale en nationale mensenrechtenschendingen, mei '68 en racismebestrijding.

Ruth Boone

Het zijn drukke tijden voor Walleyen en zijn kantoorgenoten. Naast de 'gewone' procesdossiers, liggen er op het kantoor enkele honderden regularisatiedossiers klaar. 'In heel die regularisatiekwesie herhaalt de geschiedenis zich. We zijn hier in 1973 in Schaarbeek gestart met een groepspraktijk, zoals we dat toen noemden, tijdens de periode van de hongerstakingen en de grote regularisatie van 1974. Toen deed bijna geen enkele advocaat vreemdelingenrecht, en dat bestond zelfs niet als begrip. Er was alleen de wet op de vreemdelingenpolitie en de Conventie van Genève inzake vluchtelingen, maar geen echt wettelijk kader, er heerste administratieve willekeur. De wetgeving heeft zich vanaf de jaren '80 ontwikkeld, maar die is intussen bijzonder complex geworden, en is niet langer alleen Belgisch maar steeds meer Europees.'

- Wat vertelt u die mensen? Wat zijn hun kansen?

'Je moet uiteraard elk dossier apart analyseren. Ik heb het gevoel dat de staatssecretaris soepel wil zijn, maar hoe de Dienst Vreemdelingenzaken de dossiers zal interpreteren, is een andere vraag. Als men daar kan kiezen tussen aanvaarden of weigeren, dan kiest men meestal voor weigeren. Het zal nog een tijdje duren om die mentaliteit te veranderen. Het probleem is dat door die houding grote periodieke regularisatiegolven noodzakelijk blijven. De wetgeving wordt systematisch strenger. Wie gisteren onmiddellijk een verblijfsvergunning kreeg, krijgt nu eerst een tijdelijke, en raakt vaak niet meer aan een permanente, terwijl hij of zij ondertussen wel stevig in België verankerd is en niet meer weg wil. Een hele categorie mensen komt zo in een grijze zone terecht. Natuurlijk krijg je die niet zomaar weg, en dan moet je om de tien jaar grote kuis houden met een massale regularisatie.'

- Hoe kan dat volgens u dan vermeden worden?

'Door een soepele benadering in de dagdagelijkse praktijk. Nu blaast men voortdurend warm en koud. Velen leven daarom op hoop en proberen het uit te houden tot er een grote golf komt. In veel dossiers moet je vaststellen dat met een beetje soepelheid er ook zonder massaregularisatie een oplossing kon worden geboden. Een Europese richtlijn stelt dat je iemand na vijf jaar wettelijk verblijf in principe een permanente verblijfsvergunning moet geven. België probeert dat te omzeilen.'

- Men gokt misschien op het ontradend effect?

'De algemene politiek is hier altijd om de mobiliteit zoveel mogelijk te beperken. 'Zorgen dat zo weinig mogelijk mensen binnenraken, want anders moeten we ze hier houden'. Waarom geeft men niet meer mensen een visum? Dan weet je tenminste wie er binnenkomt en waarom. Mensen die illegaal migreren zijn een veel moeilijker groep om te managen.'

- U verwacht veel heil van Europa?

'De Europese Commissie heeft een positievere aanpak. Die staat natuurlijk niet onder druk van een kiespubliek. Daar weet men dat er een vergrijzing aankomt, en dat we migratie nodig hebben. De Commissie staat voor een actieve migratiepolitiek. Eens in de EU, zouden migranten ook veel mobieler moeten kunnen zijn. Maar de lidstaten zien het niet zo. Voor hen is elke nieuwkomer er een te veel. Er is geen beleid, ook niet op vlak van asieltrouwens, men laat betijen. Maar we zitten in een globale economie, en dat nationaal kader heeft afgedaan, of men het nu graag heeft of niet. Je kunt je dus maar beter organiseren en criteria opstellen: wie hebben we nodig, wie willen we om humanitaire redenen opvangen, en hoe zorgen we voor een correcte behandeling van wie komt.'

ETHISCHE CODE

- Uit alle dossiers die u behandelt, spreekt een grote maatschappelijke bekommernis. Is het ook daarom dat u rechten ging studeren?

'Ik heb aanvankelijk rechten gekozen omdat je er nog alle richtingen mee uit kon. Maar ik was al jong sociaal en politiek geïnteresseerd. Ik ben een '68-er. Ik ben in Leuven toegekomen in oktober 1967 en kwam er direct in een stakingactie terecht die enkele maanden heeft geduurd. We hebben toen met een aantal studenten een evolutie doorgemaakt. We vonden dat je niet alleen goed een beroep moest uitoefenen, maar dat je daar maatschappelijk ook iets mee moest doen. Ik heb me toen geëngageerd in de studentenbeweging, en ging aanleunen bij de studentenvakbond die later Amada werd. Vanuit die linkse beweging is mijn interesse gegroeid voor de migranten- en racismeproblematiek.'

- Over mei '68 wordt vandaag de dag vaak schamper gedaan.

'Het is toch wel belangrijk geweest voor Europa. Het was echt een breuk met de vooroorlogse traditie, die ook nog doorwerkte in de jaren '50. We waren opgegroeid in een zeer bekrompen mentaliteit, en uit dat carcan hebben we ons bevrijd. Die verworvenheid blijft. Natuurlijk heeft elke maatschappelijke evolutie bijwerkingen, maar soms wordt het kind met het badwater weggegooid. Dat er bijvoorbeeld geen normen en waarden meer zouden zijn, daarmee ben ik het niet eens. De rechten van de mens als individu, maar ook de ontwikkeling van sociale en culturele mensenrechten, dat zijn toch belangrijke waarden.'

- Uw sociale beweging blijkt ook op de website van uw kantoor, Blanmailland. Er wordt verwezen naar een strikte ethische code die het kantoor hanteert. Wat staat daarin?

'We nemen niet om het even welk dossier aan. Zaken waarbij we zouden meewerken aan een onrechtvaardige situatie, behandelen we niet. Ik denk dan bijvoorbeeld aan het organiseren van sociale of fiscale fraude. We gebruiken geen valse stukken, geven al onze inkomsten aan de belastingen aan. In sommige dossiers werken we *pro bono*. In zaken van oorlogsmis-

© Wouter Van Vaerenbergh

Luc Walleyen: 'Dat er geen normen en waarden meer zouden zijn, daarmee ben ik het niet eens. De rechten van de mens als individu, maar ook de ontwikkeling van sociale en culturele mensenrechten, dat zijn toch belangrijke waarden.'

daden, of humanitair recht kan dat in een eerste stadium vaak ook niet anders.'

- Procedure pleiten, doet u dat?

'Het is een middel, geen doel op zich. Toen we met Advocaten Zonder Grenzen de genocidebeschuldigen in Rwanda zijn gaan verdedigen, hadden we met procedurekwesies heel de boel kunnen platleggen. Dat hebben we niet gedaan. We wilden daarover heen stappen, en tot de grond van de zaak komen. In andere situaties, die over fundamentele rechten gaan, zal procedure pleiten misschien wel noodzakelijk zijn.'

- U pleit niet alleen in België, maar ook voor het Internationaal Strafhof in den Haag, waar u momenteel een aantal Congolese slachtoffers verdedigt in de zaak tegen Thomas Lubanga. Is er een verschil in de manier van werken?

'De aanpak is erg verschillend. Er wordt meer volgens het Angelsaksische systeem gewerkt, en daar kunnen we nog veel van leren. De manier van rechtspreken is technisch van zeer hoog niveau. De techniek *tout court* is zeer hoogstaand, bijvoorbeeld met het elektronisch dossier. Elke juridische vraag wordt uitgespit. De rechten van verdediging en het vermoeden van onschuld worden veel meer *au sérieux* genomen. De eisen voor bewijsstukken is bijvoorbeeld heel streng. Men waakt over de *chain of custody*: vanwaar komt een bewijsstuk, wat is ermee gebeurd? Getuigen wordt niet gewoon gevraagd om hun verhaal te komen doen, ze worden aan een kruisverhoor onderworpen. In onze correctionele procedure wordt 90 procent van de verdachten veroordeeld enkel en alleen op basis van pv's. Het is uiteraard ook een kwestie van middelen. Bij het ICC zijn die veel luxueuzer. Een on-

dervraging kan daar drie tot vier dagen duren. Dat heeft natuurlijk ook te maken met het historisch belang van die processen.'

- Van historische processen gesproken. U trad op als advocaat in het proces tegen het Vlaams Blok. Beschouwt u de veroordeling van het Blok als uw grootste verwezenlijking?

'Ik ben er wel fier op, samen met de veroordeling van Daniel Féret van het Front National. Mevrouw Bastien van het *Front Nouveau de Belgique* hebben we trouwens vorige week ook laten veroordelen. Die veroordeling van het VB heeft wel degelijk invloed gehad. Vlaams Belang maakt nog altijd uitschuivers, maar er is wel een evolutie merkbaar. Ze proberen zich aan de wet te houden, zij het met tegenzin. En dat was uiteindelijk de bedoeling. De evolutie van de samenleving op 30 jaar tijd is spectaculair. Dingen die in de jaren '80 gezegd en gedaan werden, kunnen nu echt niet meer. De wettelijke grenzen worden nu beter gerespecteerd. Hoewel het zeer fragiel blijft en de spanningen blijven, zowel bij autochtonen als bij migranten.'

BIOGRAFIE

NAAM:

Luc WALLEYN
°1949

LOOPBAAN:

- Licentiaat rechten KUL (1972)
- Advocaat (sinds 1972)
- Ondervoorzitter Advocaten zonder Grenzen
- Plaatsvervangend rechter in Schaarbeek